

УВОД

Развитието на пресата в България в периода 2013 – 2017 г. показва запазването на редица тенденции, характерни за последните двадесет години и процесите на тяхното задълбочаване през последните пет. По данните на Националния статистически институт през 1990 г. у нас излизат 540 вестника с общ годишен тираж 1 098 632 000 екземпляра. През 1994 г. е регистриран най-големият брой издания в групата на вестниците – 1059, но общият годишен тираж вече е значително по-малък от първата година на формирането на новата българска преса – той е 611 358 000 екземпляра. През следващата 1995 г. заглавията са 1058 (само с едно по-малко), но общият годишен тираж е намалял до 505 004 000 екземпляра. От 1996 – 1997 г. започва системното намаляване както на броя на издаваните вестници у нас, така и на техния общ годишен тираж.

Съвсем естествено бе в първите години на прехода развитието на вестникарския пазар да бъде изключително бурно поради ред причини: липса на идеологически ограничения; разцвет на многопартийната преса; облекчен режим на регистрация; необходимост от формирането на нов тип преса и удовлетворяване на нови и различни информационни потребности на читателите; нови функции на медиите и нарастване на тяхната роля в процеса на формиране на общественото мнение. Постепенно еуфорията от свободата на пресата отмина и се формира новата система и структура на периодичния печат, вече в много по-голяма степен повлияна от пазарната логика.

Темповете на развитие на вестниците у нас бяха относително стабилни в периода 2001 – 2013 г., като през 2008, 2011 и 2012 г. бе регистриран ръст на общия годишен тираж на излизащите вестници, но броят на заглавията продължи да намалява. След 2013 г. значително намаляха и тиражите на излизащите вестници, за да се стигне до показателите за 2016 г. – общо 262 вестникарски заглавия с общ годишен тираж 229 008 000 екземпляра.

В групата на списанията през последните две десетилетия също е регистриран спад в броя на изданията, но той е съвсем постепен и плавен. Най-голям брой списания и бюлетини излизат през 2007 г. – общо 817, а общият годишен тираж дори бележи няколко скока през 2006, 2010 и 2015 г. Най-добри са показателите за тиража през 2010 г., когато в България са излизали 563 списания с общ годишен тираж 29 744 000 екземпляра. През 2016 г. според данните на НСИ на пазара присъстват 533 списания с общ годишен тираж 16 738 000 екземпляра.

Количествените трансформации на вестниците и списанията в България показват тенденции, характерни за пресата в цял свят. По отношение на качествените характеристики обаче българската медийна среда, а съответно и пресжурналистиката, е повлияна от редица специфични и предимно негативни процеси като: липса на прозрачност в собствеността и финансирането на медиите, концентрация на медийна власт, политическа и икономическа зависимост, засилване на цензурата и автоцензурата, натиск върху журналисти, унифициране на съдържанието и недостиг на качествена информация, намаляващо влияние върху формирането на общественото мнение. Много от тези проблеми са регистрирани отдавна от медийните експерти, но от съществено значение е проследяването на тяхното развитие и на ефектите от тях върху българската пресжурналистика в периода 2013 – 2017 г.

Обект на настоящото изследване е пресжурналистиката в България, а **предмет** са нейните пазарни и качествени трансформации. От особено важно значение е да бъдат проучвани системно причините за кризата на пресата у нас, която е повлияна както от световните медийни тенденции, така и от спецификата на българския медиен пазар и на българската журналистика. Необходимо е да бъде намерена логическата връзка между пазарните и качествените трансформации, да бъдат анализирани всички фактори, които оказват влияние върху тези процеси, да се представи балансирана картина на състоянието на пресжурналистиката у нас, на основата на която да бъдат изведени както негативните тенденции, така и да бъдат очертани възможните пътища за тяхното преодоляване.

Ограничението на изследването е в периода 2013 – 2017 г. и на практика продължава проучванията на автора за развитието на новата българската преса след 1989 г. Началото е поставено с дисертационния труд на тема "Особености на формирането на новата българска преса в посттоталитарното общество (1989 – 1994 г.)", следват студията "Пазарни трансформации в сферата на периодичния печат (2000 – 2005 г.)", монографията "Периодичният печат в България: пазар и реклама (2005 – 2009 г.)" и студията "Периодичният печат в България – съвременни пазарни асиметрии (2010 – 2013 г.)". Това позволява на автора да проследи развитието на важни тенденции, чието начало тръгва още от първите години на формирането на новата българска преса, и да регистрира и анализира новото и различното в процеса на нейната трансформация през последните пет години. В настоящата монография със заглавие "Пазарни и качествени трансформации на пресжурналистиката в България в периода 2013 – 2017 г." за пръв акцентът в по-голяма степен е поставен върху качествените характеристики на пресата в изследвания период поради твърдата убеденост на автора, че единственият изход от кризата е създаването на качествено и уникално съдържание на вестниците и списанията и предлагането на оригинални концепции на изданията.

Актуалността на изследването е породена от няколко тенденции в развитието на съвременната българска преса, които стават все по-видими през последните години. Отливът на читателите доведе както до намаляване броя на заглавията, така и до срив на техните тиражи, съответно и на общия годишен тираж, а също и до оттегляне на рекламодателите от вестниците и списанията. Оценката за състоянието на периодичния печат на българските и чуждите експерти е крайно негативна, но тя е част от общата оценка на медийната среда у нас, която буди сериозна тревога. В изследвания период – 2013 – 2017 г. – рязко намаля броят на общоинформационните национални всекидневници, много трудно оцелява регионалната преса, но в групата на вестниците има сегменти, които се развиват достатъчно успешно и продължават да предлагат нови издания. Големи издателски групи спряха издаването на спи-